Ціна 10 центів.

СВОБОДА SVOBODA

недільне видання SUNDAY EDITION

Ч. 42. (333). Рік LX. 14. Грудня 1952. — December 14, 1952. No. 42. (333). Volume LX.

Петро Балей

МОТРЯ

(Оповідання, відзначене на нашому конкурсі)

I.

Мотрі Гармашевої не знав ніхто. Чоловік її Григор прожив з нею двадцять років і вмер, не знаючи її. Сусіди, що змалку виростали разом з нею, дівували й парубкували, а потім кумували, теж не знали її. Діти, дійшовши до розуму, любили її й поважали, мамунею величаючи, але й вони не розуміли своєї матері.

Хоч кожний у селі знав, що дівчиною ще була Мотря хороша й чепурна, молодицею — статечна й вірна, матір'ю — дбайлива й жертвенна, господинею — роботяща й запопадлива, а між людьми розумна й завжди готова до згоди. Пригадували собі люди навіть і такі дрібниці, що коли вмер Григор, Мотря відмовилася вийти вдруге заміж, щоб уберегти синів від вітчима. Сама допомагала найстаршому в чоловічій роботі, орудуючи кіньми не гірше від першого-ліпшого господаря, сама й біля жіночої увихалася. Та ще й як увихалася! Б хаті, — як у панських покоях — чисто й запашно, худоба чиста й у час обійдена, город буйний, як розсадок на попелі виправлений, діти здорові й зодягнені, що й найбагатшим не різнятися. А приїде в село люстратор до кооперативи чи інспектор до „Просвіти", то де ж його на харч і нічліг завести, як не до Мотрі? Від'їде такий з села, то хай знає, що село не абияке.

Синів виховала трьох. Як горіхи... Найстарший Петро, середущий Степан, а наймолодшого Славком назвали. Така була в селі мода, коли наймолодший народився. Якби був народився дівчиною, то назвали б Іркою. І це було б до мислі Мотрі, бо чомусь при третій дитині дівчини сподівалася. Але Бог так дав, що вродився Славко.

— „Господу дякувати, що здоровий і до людей," — думала Мотря, споглядаючи, як ріс і здоганяв старших. Любила всіх трьох однаково, але найстаршого якось ще інакше. Він же в родині — як той батько був.

Вийде, бувало, в неділю до церкви, струнка й висока, по боках два старші, ще вищі, а попереду наймолодший.

— Гляньте, — говорили люди: — Мотря, як цариця з почтом вийшла.

Всі бачили це й знали, але самої Мотрі — таки ні. І не спізнали б, коли б не війна. І навіть не війна, а після війни. Саму війну перебули щасливо. На польському фронті двох старших Бог милував — вернулися недоторкнені, за німців мусіли йти в ліс, але теж щасливо перемололося, аж щойно за червоних не тільки що не могли вернутися, але ще й наймолодшого потягли з собою.

Мотря залишилася сама. Нелегко їй було синів з хати позбуватися. Не один день переборолася з їхніми запальними головами, не одну ніч пересиділа, наслухуючи, чи не зашарудить по шибці.

— І як же це ви собі думаєте, стару матір залишаючи? — говорила, коли відходив наймолодший.

Сини стояли насуплені, з-під лоба на стару матір споглядали. А вона перед ними. Рівна ще, але лице пооране, і з-під чорної хустини біле пасмо висмикнулося на зажурене чоло.

— Не підемо, — то й так заберуть. — обізвався Петро. — На німецькі гармати під скорострілами поженуть. А Славко аж горить — так його до козакування тягне.

— Мамуню, і про вас подбаємо. Нічого вам не бракне, — промовив.

Мотря хитала головою.

— А поле? А господарство? Як же сама пораджу?

Петро махнув рукою.

— Аби на їжу! А про стільки, то й поза домом будучи, подбаємо.

— Не можна йнакше, — сказав Степан. — І Славко мусить з нами, бо пропаде. Хоч би через нас обох... не стерплять.

— Покорились би та з долею помирились, — несміливо прошепотіла, в землю очі встромивши.

Петро криво посміхнувся.

— Чому ж не навчали нас покори, мамуню? А тепер пізно...

Не встоїшся, коли три проти тебе і кожний своїм уже розумом живе. Підійшла, усіх трьох обняла і закам'яніла...

Пішли.

А Мотря при вікні сиділа, очима провожаючи. До ранку пересиділа, голову на холодну шибку сперши. Може, котрийсь хоч тінню замаячить, а може, забули що і хоч на хвилинку повернуться, сподівалась.

Не вернулися.

Уранці обійшла Мотря худобу, нагодувала порося, курей поскликала і до сніданку готуватись стала, коли забігла Галина. Небіжчик Григор до хресту тримав. Ніби похресницею доводилася, а невісткою стати надіялась.

— Матусю, з вами житиму, коли не проженете, — заспокоювала.

І залишилася Мотрі дочку заміняти.

II

Прийшла похмура осінь. За цей час побувало в Мотриній хаті безліч вояцтва. Одні приходили потішити, синів пригадати, другі, — щоб поглумитись і синів звоювати. І знала Мотря, що коли вночі зашарудить тихенько по шибці, то це сини — рідні чи нерідні. Тоді вставала, відхиляла намацані двері, біля кухні напомацки поралася. А потім сідала напроти і вдивлялася материнськими очима, як ті вітром обсмалені й широко усміхнені вимітали полумиски. Скільки синів за цей час вона собі придбала!.. А всі вони, — як її троє. Вийдуть, як на пухових підошвах, і в темряві розпливуться, а Мотря сидить уже до ранку при вікні, думками й серцем їх провожаючи.

Коли ж загрюкають прикладами в двері, на ціле село гукаючи, Мотря відчиняла навстіж двері, ставала біля припічка, холодна, як з каменю, і, схрестивши руки на придолі, дивилася споловілими очима, як ті вверх коренем усе обійстя перевертають, „бандитів" шукаючи.

Бувало зрідка, що прибіжить із села Галина, пошепоче з Мотрею, й обидві, накинувши на себе хустки, виходять до крайньої в селі хати. Так зустрічалася з найріднішими. Дивиться тоді Мотря на всіх трьох, і чомусь вони їй одним здаються. Коли б узялися за руки і оточили її стару колом, перемішала б, мабуть, їхні імена. А вони говорили, розпитували, потішали. Вона мовчала, лише затиснені уста щораз більше опадали біля кутиків двома борознами вниз. Вік би так пересиділа, заслухана й задивлена.

І знову залишилася з Галиною — обидві споминами й надією живучи.

Коли останній листок відчахнувся від дерева, прийшли два молодші. В завірюшливу ніч прийшли. Мотря глянула — і слова їй у горлі заков'язли.

— А Петро? — насилу з себе видушила.

Степан і Славко до рук їй припали і якось довго-довго гарячих уст відірвати не можуть.

Мотря похитнулась і сіла, як скована.

— Не мучте, — висогнала.

— Упав, — прошепотів Степан.

Галина лицем до подушки припала, від ридання захлинулась. Мотря сидить, широко очі розкрившии: і не чується їй, і не віриться.

— Упав?..

— Біля Спасова, — почав згодом Степан. — З оточення пробивалися. Пів ночі об заставу товклися, половину людей вигубили. А тоді Петро... На світ благословилось... Узяв двох із собою і, підповзши, на заставу з ґранатами кинувся. Розірвало всіх.

У Мотрі уста дрижать, а борознами біля уст сльози котяться і на приділ скапують. Поборознив вік Мотрине лице, щоб на старість було куди сльозам стікати!..

А на світанку знову відійшли. Мотря ні про що синів не просила, не повчала, не нагадувала. Впала навколішки і молилася. І хто знає, як довго навколішках перед образами стояла б, коли б не Галина. Вона, перша від болю прочунявши, затягла Мотрю до ліжка.

III

Три дні до Різдва, а зими ні сліду. Ані порошинки снігу, лише сльота або головоморожа. Ночі темні й довгі — ніяк не переспиш. Пооблігувала собі Мотря боки і до ранку дочекатися не може. Лежить і думає. Думає й пуття не знаходить. Якісь тривожні думки у неї стали і купи не тримаються. З якогось часу як не при собі. Вийде на подвір'я, стане — і сама не знає, чого вийшла. Зайде в комору, поглядає порожніми очима стіни і, схаменувшись, жахнеться.

— Во ім'я Отця і Сина! Що це зі мною причинною?

А тут і Свят-вечір зближається. Скільки б дала Мотря, щоб цю вечерю відкласти аж до того часу, коли довкола столу зможуть засісти й її соколи!

Аж тут разом з третіми півнями пролунали далекі постріли, загавкала скорострільна зброя. Мотрю якби щось шпигнуло. Встала і почала вдягатись. Підійшла до вікна і встромила очі в темінь. Рушнична й скорострільна стрілянина, переривана сильнішими вибухами ґранат, не вгавала, і Мотрю дедалі більше огортав страх. Ще ніколи не почувала себе так лячно, так неспокійно. Не стрималася, збудила Галину.

— Чуєш?

Галина протирає спросоння очі й надслухує.

— Стріляють?

Мотря хитнула головою.

— Вставай, Галю, одягайся!

Галина щойно тепер побачила, що Мотря зодягнена й узута і що голос у неї тремтить та якось дивно переливається.

— Або що? — запитала й собі стривожена.

— Вставай, може, треба буде, — наполягала Мотря.

А постріли то притихнуть, то ще нагальніше пробиваються. Не всидить Мотря в хаті, до дзерей пустилася.

— Ви куди, матусю? — прошепотіла Галина.

— Вийду...

— Не виходьте!

— Цить! — і відсунула засув у сінях.

Стала проти вітру під загатою, задивлена в той бік, звідки бій чути. І так закам'яніла. Старі очі звикають помалу до темноти, і ось оборіг бовваніє, далі сусідські будівлі, і сад чорними вітами проти неба вимахує і шумить, шумить, немов скаржиться.

Сіріло, коли біля оборога три тіні виринули. Бій притих, лише час від часу постріли пролунають, ніби хтось для забавки чи з пустощів. Але Мотря вже нічого не чує. Припала очима до трьох тіней біля оборога. А вони, постоявши хвилинку, до оборогу прямують. Виліз один щаблями при стовпі і руку подає. Другий не може. Хитається на першому щаблі — поранений. Підскочив третій — підсаджує...

У Мотрі перша думка — кинутися до них, доторкнутися, допомогти, розпитати. Відірвалася від загати і... стрималась.

(Продовження на 2 ст.)

Остап Тарнавський

ТРИ ФІЛОСОФИ

В 1952 році людство відзначало три важливі події: смерть на 92 році життя Джона Дьюї, смерть на 89 році життя Джорджа Сантаяни і 80-річчя Бертранда Расселя.

Загально відомо, що насправді є дві Америки, а з них одна — „европейська". „Европейська" Америка — це східня частина території Злучених Держав. Тут старше віком населення з носталгією думає про культуру й традиції континенту, з якого воно походить. І саме тут можна завважити конфлікт між англо-саксонською душею, розсудливою і благородною, та неспокійним і новаторським духом молодого покоління. Брітанський лад панує тепер ще в літературі, але не в моралі американського Сходу. Мистецький смак Америки — англійський, літературна спадщина — англійська і філософія, якщо Америка має час для неї, — теж англійська. Це та Нова Англія, що появила Вашінґтона й Ірвінґа, Емерсона і навіть По.

Друга Америка — американська. Її творять янкі, ґужери чи просто ковбої, що їхній родовий корінь заглиблений у цій землі, і їхні звичаї, ідеї, цілі зформовані теж на американській землі. Це люди з прикметами фізичної грубости, розумової простолінійности та простоти, зв'язаних з їхнім примітивним оточенням та важкою роботою. Ця Америка видала Лінкольна і Торо, Вітмена й Марка Твейна. Це Америка „кінського розуму", „практичних людей", „гарячих підприємців". Всі три філософи, що їх відзначав світ у цьому році, мали відношення до цих двох Америк чи взагалі до Америки, в якій вони — не зважаючи на різне походження — перебули значні частини свого життя і яка мала вплив на їхні філософічні думки.

Д ж о н о в і Д. Д ь ю ї дано висловити дух справжньої й свідомої Америки. Народився він у Берлінґтоні, у стейті Вермонт 1859 року і тут, на Сході, закінчив освіту. Та вже 1888 р. він переїздить професором філософії на Захід — до Мінессоти, далі до Мічіґану, наостанку десять років професорує в Чікаґо. Щойно тоді повернувся він на Схід, на катедру філософії в Колумбійському університеті. Під час довгого перебування на Заході пізнав він ту Америку, якої не знав Схід.

Його найвидатніша праця, здається, — „Демократія і виховання". Спонукою до її написання було бажання створити краще покоління. Його міркування високо оцінено, і за ними пішли школи не лише в Америці.

Ідучи за Спенсеровою девізою „більше науки і менше літератури у вихованні", Дьюї додав, що наука не повинна бути книжковою, а з практичним пристосуванням до майбутньої професії учня. Він був проти так званого „ліберального виховання", проти творення так званої „інтеліґенції". Коли Америку та й Европу охоплює індустріялізація, треба вчитись більше всього із самої практичної професії, ніж із книжок. Схолястична культура народжує снобів, а дружба в професії творить справжні підвалини демократії. Справжнє виховання приходить після закінчення школи і воно триває до смерти.

Як послідовний учень позитивіста й прагматика Джеймса, Дьюї визнав теорію еволюції. Він пристосував форму еволюції в боротьбі за життя для духа і для тіла від найнижчої форми, виходячи з теорії Дарвіна. Дьюї — натураліст: він вірить у землю і Бога шукає в людині. Він відкинув метафізику, як замінник релігії. Він уважав, що це клопіт із філософією, коли її проблеми плутають з релігією. Платон починає філософію з розумінням її емоційної політичної бази і призначення — із визнанням, що проблематика філософії замкнена саме організацією соціяльного порядку. Та цей погляд скоро втрачено через мрії про інший світ. Німецька філософія пішла шляхом зацікавлення релігійними проблемами і викривила справжній шлях розвою філософії. В англійській філософії соціяльні зацікавлення переважали надприродні. Вже два сторіччя ведеться боротьба між ідеалізмом, що схиляється до автократичної релігії і февдальної аристократії, та сенсуалізмом, що схиляється до ліберальної правди і поступової демократії. Ця боротьба ще не закінчена, і тому людство ще не відійшло від Середньовіччя. Модерна ера почнеться тоді, коли натуралізм переможе в кожній ділянці. Це означає, що думку і життя треба розуміти не теологічно, а біологічно.

Думання — за Дьюї — це явище соціяльне, і воно появляється у специфічній ситуації і творить культурне „мільє" (середовище). Індивід — це витвір суспільства, як теж суспільство творять індивіди. Соціяльна спадковість у людей така велика, що її часто плутають із природною чи біологічною. Вона набута, і її можна змінити, ззідси в Дьюї така велика увага до виховання, прагнення зробити кращим нове покоління.

Ціль життя — за цим практичним і речевим філософом — це постійне зростання, удосконалення. Свобода волі в людині не для порушення причинової спадщини, це світло, що допомагає йти до знання. І мораль філософії звертається до першої любови, до любови знання. Прагнення людини пізнати світ — це ціль її життя.

Дьюї — як і більшість філософів — приймає демократію, бо вона дає одиниці можливість розвинутися зовсім. Аристократія й монархія, може, продуктивніші, але й небезпечніші. Держава повинна дати якнайбільше змоги проявитись приватним починам: добровільним організаціям, партіям, кооперації, професійним спілкам, і держава — це лише реґулятор їхньої праці. Це дозволить створити міжнародню співпрацю в окремих ділянках заінтересування окремих груп, що дасть згодом повну міжнародню співпрацю. Для кожної проблеми повинна бути специфічна ґіпотеза, а не універсальна теорія. Філософія мусить наблизитись до життя і не займатись абстрактами.

Побіч того позитивіста, що впродовж свого довгого віку навчав американців шукати шляхів до ідеалу в їхній практичності, Б е р т р а н д Р а с с е л — це зовсім европейський тип філософа, і він своєю духовістю належить до східньої, „европейської" Америки.

Бертранд Артур Вільям Рассел народився вісімдесят років тому в одній із найстаріших і найвидатніших родин Англії, а то й усього світу. Його дід Джон Рассел був великим ліберальним англійським прем'єром, що провадив затяжну боротьбу за вільний розвиток промисловости, загальне шкільництво, емансипацію жидів і взагалі за свободу в кожній ділянці життя. Його батько — віконт Амберлі був вільнодумцем. Бертранд став спадкоємцем другого ґрафа Рассела, але він гордо відкинув спадщину і почав сам заробляти на життя. Коли університет у Кембріджі звільнив його за його пацифізм з посади професора, він став справжнім софістом, уважаючи ввесь світ своїм університетом.

В дійсності маємо двох Бертрандів Расселів: одного того, що помер під час першої світової війни, і другого, що саме тоді народився — майже містичного комуніста, повсталого з колишнього математичного логіка. Найхарактеристичніша назва його книжки — „Містицизм і логіка", безпощадна нагінка на нелогічність містики й одночасно прославлення наукових метод, які видаються містикою логіки. Рассел одержав у спадщину англійські позитивістичні традиції.

Ще в 1914 році він проповідував безкровний, лише часово оживлений абстракт — формулу. Він домагався — як другий Спенсер — більше знання у вихованні. Пристрасть „першого" Расселя, Раселля до першої світової війни, — це математика. „Математика — правильно освітлена — володіє не лише правдою, а й найвищою красою, красою холодною й суворою, такою, як краса скульптури без поклинкання на якісь хворобливі властивості людської природи, без мальовничих прикрас малярства або музики — велично-чистою, здібною на сувору перфекцію, яку може показати найбільше мистецтво. Рассел вважає, що прогрес математики — це найкращий здобуток XIX сторіччя. В математиці вбачає він найбільшу правду, і тому ціллю філософії повинно бути досягнення досконалости математики. Амбіцією цього нового Пітагора було звести всю філософію до нових математичних формул.

Після цих наукових „фантазій" Рассел раптом зійшов на землю і почав пристрасно думати про війну і державне управління, соціялізм і революцію та й уже не повернувся до тем, порушених у власному творі „Прінціпія математіка". Видалось йому, що в соціялізмі знайшов він економічну й політичну аналізу, яка показує причини нещастя і засоби лікування. Причина — це приватна власність, а засіб — комунізм. Він виходить від твердження, що вся власність на нашій землі має початок у насильстві й крадежі. Приватне володіння землею має недобрі наслідки, якже держава захищає приватну власність, тоді й держава — це велике зло. Найвище добро — це свобода, без якої нема особовости. Рассел радить суспільству присвятити більше уваги мистецтву, ніж власності, розвивати в людині творчі інстинкти, а не дикі інстинкти власництва. І це завдання кладе він на шкільництво й виховання.

Рассел влив у свою соціяльну філософію містицизм і сентимент, який він так рішуче відкинув у свойому відношенні до метафізики й релігії. Та його власний досвід став за найкращого критика його незвичайних візій. В Совєтському Союзі він побачив іншу дійсність, і це майже зруйнувало його власну віру у своє евангеліє. Він тішився, що совєтські люди не вміють читати, бо не можуть зазнайомитись із тією нетолерантною догматикою, яка відкидала свободу і силоміць заводила нові порядки. Ще в Китаї Рассел знайшов підґрунтя для культурного зростання. Але під час своїх далеких подорожей він переконався, що світ дуже великий для його формул і зразків, хоч їх і підказала добротa серця та турбота за людство. Рассел ще живий і творчий. Його вісімдесятіріччя відзначала теж врочисто Америка, де він пробув багато часу, як викладач філософії.

Типовим заступником „европейської" Америки був третій філософ Джордж Сантаяна, що недавно помер у Римі. Це мелянхолійний еспанський аристократ, що втратив усе і мусив жити у середньо-власницькій Америці. Сантаяна все життя почував себе вигнанцем, бо по-

---

(Продовження з 1-ої ст.)

— „Наробить шереху", — крізь голову майнуло. — „Ну ж хтось не спить, пострілами занепокоєний, і побачить".

Розглянулася. Біля неї Галина, як укопана.

— Це вони, — прошепотіла і до оборогу наставилась.

— Цить! — схопила її Мотря за руку і сама ще дужче до загати притиснулася. — Люди вже не сплять, ще хтось побачить. Хай їх Мати Божа має під своїм покровом.

І безшелесно вернулася в хату.

(Далі буде)

Ю. Буряківець

***

По алеях затихає вітер,
У блакиті далегінь стоїть,
А життя цікаве тим на світі,
Що воно — як очі, як твої.
В них і щастя світиться й надія, —
Грають, як те літо золоте,
В моїм серці мужність пломеніє,
І воно троя̀ндами цвіте.
Я іду на бій і образ милий
Я несу туди, в незнаний світ.
Може, згасну я, впаду безсило,
Та тобі пошлю я свій привіт.
І хотів би я, щоб тії очі,
Твої очі, на ту вість сумну
Відгукнулись смутком серед ночі,
Уявили смерть мою, труну.

чував себе „як дома" на цій плянеті. В одному вірші він написав:

... Я вигнанець,
Я вигнанець не лиш із вітром зметених пустель,
де Ґвадаранна підносить свій пурпурний гребінь,
але теж з царства духа, що небесне і правдиве —
мета усіх надій і мрій найкращих..."

Він став гострий, саркастичний і тому самотній.

Джордж Сантаяна народився в Мадриді 1863 року. В 1872 році він переїхав до Америки і тут залишився до 1912 року. Він закінчив Гарвардівський університет і згодом навчав у тому ж університеті (від 27-ого року життя до 50-ого). Сантаяна — передовсім поет, а щойно потім філософ і тому страждав від крикливої хапливости американських міст. Інстинктовно вибрав осідок у Бостоні, щоб бути, можливо, найближче до Европи. Згодом переселився до Кембріджу, наостанку — до Гарварду, щоб здобути для себе якнайбільше самотности.

Його перший філософічний есей „Почуття краси" (1896 р.) вважають деякі найкращим американським вкладом в естетику. У висліді довголітньої праці він видав п'ять томів своїх основних творів про розсудок у здоровому розумі, у суспільстві, у релігії, у мистецтві та в знанні. Ці твори винесли Сантаяну на вершок слави. Всі його книжки написані прекрасним стилем, як справжні романи. Це справді великий успіх, коли людина змогла одночасно відчувати принаду краси й холод правди.

Сантаяна сумнівається у всьому: у початку, вартості й межах людського розуму. Одно, що справді існує, — це досвід моменту: колір, форма, смак, запах, ґатунок — і це реальний світ. Світ знаємо лише через наші уявлення.

Життя розуму — це назва для всіх практичних думок і дій, виправданих їхніми наслідками з свідомості. Розум — не ворог інстинктів, а їхнє успішне злиття. Розум — це людська імітація божеськости. Віра в інтелект — це єдина віра, яка виправдалась. Сантаяна вважає — як колись Сократ, — що людське життя без роздумувань нічого не варте. Цінить давніх філософів, а найвище матеріяліста Демокрита й Аристотеля. Він твердить, що нічого не додаємо до поняття „природа", коли назвемо її „бог". Слово „природа" доволі поетичне. Дивується, чому людська свідомість почала боротьбу з природним і звернулась до форми чи швидше до культу „небаченого".

Сантаяна полюбив католицизм, хоч і втратив віру у християнство. Він каже, що людина завжди і всюди мала релігію і не можна зрозуміти людини без релігії. Як і Люкрецій у старовину, він думає, що страх створив богів; страх і уява. Людина інтерпретує всі справи антропоморфічно; вона персоніфікує і драматизує природу й відчуває її в німбі божества. Люди не завжди вірять дослівно в блискучі міти, але поезія цих мітів допомагає людям знайти прозу життя. Християнство — комбінація грецької теології й жидівської моральности. В католицизмі затріюмфували два елементи: грецький і поганський; в протестантизмі — жидівський моральний закон. Перший привів до ренесансу, другий до реформації. Сантаяна полюбив перший, бо полюбив більше мистецтво й красу.

Сантаяна задумувався над тією проблемою філософії, завдяки якій можна б схилити людей до чеснотливости без натиску надприродних надій чи страху. Теоретично розв'язано цю проблему двічі: раз зробив це Сократ і вдруге Спіноза. Але дійсної розумової моральности не було, і навряд, щоб вона заіснувала. Це лише філософи знаходять вдоволення у правді. Для решти людей шлях морального розвитку мусів і мусить лежати у зростані тих соціяльних емоцій, які розцвітають у звичайній атмосфері любови й дому. Діти — наша безсмертність; родина — це шлях людської безперервности, і тому це завжди уґрунтована організована форма у людей. Дальший розвиток вимагає ширшої системи й узалежнюється від держави. Хоч держава — за Ніцше — це страхіття, але вона звільняє людину від інших страхіть. Краще один майстер-пірат, ніж сотні піратів. Звідси патріотизм народу, який знає, що ціна, плачена державі, менша від коштів хаосу. Сантаяна думає, що завоювання однієї великої держави ведуть до упорядкування світу, і мріє про панування однієї сили, як колись Рим панував над світом спочатку мечем, а потім — словом. Він не любить ідеалу рівности і сперечається з Платоном, що „рівність нерівних — це теж нерівність". Він твердить, що давня людина була щасливіша; знала, що лише деякі можуть „здобути". Модерна індустріялізація типу „лесе-фер" (все дозволено робити), яку дала демократія, створила відносини, що кожний „дереться" вгору, і ніхто не знаходить задоволення. Кляси виступали одні проти одних, і хто б не переміг у боротьбі, яку промощує лібералізм, той негайно, щоб удержатись при владі, нищить лібералізм. Він — якщо вже боротись за якусь форму правління — за „тімократію", де правління було б у руках найкращих, але не родової аристократії, бо кожна людина мала б змогу бути між найкращими. Це пов'язання аристократії з демократією нагадує Платона, і до його „Республіки" завжди повертається філософія, коли говорить про політику.

Сантаяна відомий для широкого загалу завдяки романові „Останній пуританин", що появився друком 1935 року.

Сантаяна, Рассел і Дьюї — це три найвизначніші філософи теперішнього часу (разом із Кроче й Берґсоном), філософи того часу, коли день умирає і народжується, і коли люди не можуть бути і мудрі, і вільні, бо їх покинули старі ідеали, а нових вони ще не знайшли.

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАК І АКТОР

Міро Скаля (М. Старицький)

Останніми роками преса Західньої Европи постійно відзначає виступи відомого українського співака Мирослава Старицького (Міро Скаля). М. Старицький походить з Західньої України. Він учився у Вищому Музичному інституті ім. Лисенка у Львові, закінчивши там свою освіту. Там він опанував основну поставу й техніку володіння звуком та фразою, а також працював над засвоєнням першого репертуару. Перші його виступи відбулися також у Львові, спочатку в концертах і радіо, а потім в оперовому театрі. У 1942 році М. Скаля їде до музичного центру Европи — Відня. Там він продовжує свої студії у Музичній академії під керівництвом відомих професорів Ґрадуда й Крамера, що свого часу були видатними співаками-солістами. По закінченні академії М. Скаля одержує диплом про закінчення вищої освіти і починає свою артистичну діяльність. Треба визнати, що М. Скаля — не тільки освічений і талановитий співак, що володіє італійською школою звуку та фрази, що має читку дикцію та вміє подати музичний твір з експресією й у відповідному стилі, — він ще й прекрасний драматичний актор, що правдиво й переконливо створює на сцені образ героя своєї ролі. До цього я хочу додати ще одну якість — так званий „шарм". Цим словом французи визначають манеру та зовнішність артиста: його обличчя, усмішку, міміку і взагалі індивідуальні риси, що сприяють успіхові й роблять артиста „симпатичним" і „чарівним".

Такий і Міро Скаля. Характер його голосу в загальному ліричний, але має ще й багато „металю". Це дає артистові можливість підкреслювати драматичні моменти його оперових партій.

Після закінчення академії у Відні М. Скаля починає співати в німецькій опері. У Пфальці артист співає такі партії: Рудольф („Богема" — Пучіні), Де Ґріє („Манон" — Массне), Пінкертон („Мадам Бетерфляй" — Пучіні), князь („Ріґолетто" — Верді), Вільгельм Майстер („Миньон" — Тома), Альваро („Сила призначення" — Верді).

Це припадає на 1943 - 1944 роки. У 1945 році він виступає з великим успіхом у багатьох концертах. У цьому ж році співак покидає Відень і продовжує свої виступи у Зальцбурзі, Лінці, Інсбруці та інш.

Переїхавши до Франції, Міро Скаля мріє про оперу, бо його, як і кожного артиста, не задовольняли самі концерти. З цією метою він наполегливо вивчає французьку мову, аж доки не опановує її до дрібних деталів. Перший виступ Міро Скалі у Парижі відбувся на початку 1947 р. в залі „Ґаво", де Міро Скаля дав свій „ресіталь".

Париж пізніш полюбив нашого артиста і відзначив великою нагородою — золотою медалею та дипломом міста Парижу. Цю нагороду дало артистові Об'єднання мистецтва, науки та знання під високим керівництвом міністра освіти.

Після конкурсу співаків М. Скаля одержує запрошення до Паризької опери („Opera Comique"), де з великим успіхом співає у „Богемі". Французька преса відзначила виступи М. Скалі похвальними рецензіями. Критика підкреслює його гарний голос, його італійську школу, а також талант артиста і вміння триматися на сцені та створювати щирий мистецький образ героя. Після Парижу М. Скаля одержав багато анґажаментів до Европи й Африки. Він співав у Брюселі, Бордо, Лілі, Касаблянці, Раба, Барсельоні, Мадриді тощо.

Треба відзначити його виступ у симфонічному концерті у Брюселі (у залі „Palais des Beaux Arts").

Цими днями я прочитав рецензію про Міра Скалю, де автор пише про „тріюмф українського мистця". Я цілком згідний з автором цієї статті, бо дуже часто успіх артиста переходив у тріюмф; так було, коли він співав в опері Бізе „Іван Четвертий". У другій дії артист мав надзвичайний успіх.

Треба окремо відзначити діяльність нашого артиста як національного українського співака й діяча. Про це я можу писати з повною відповідальністю, бо я працював з ним разом, виступав у концертах, присвячених виключно українській музиці. 1948 року в Парижі група українських музик та діячів організувала Українське музичне об'єднання. Спочатку створилася група концертова, до якої належали співаки та інструменталісти (рояль, скрипка, віольончеля тощо). Думали про організацію сталого українського театру. Головою правління цього об'єднання був Міро Скаля. Він багато попрацював над організацією концертів, виробляючи програми, беручи участь у всіх майже концертах об'єднання. Він співав майже виключно твори українських композиторів і показав себе знавцем українського стилю як у фолкльорі, так і в творах композиторів. Побажаємо ж артистові енергії й сили для його дальшої мистецької праці! Дуже цікаво було б почути його тут, в Америці, де співали й співають майже всі найкращі співаки світу.

Проф. Володимир Грудин

В. Чапленко

ЩЕ ПРО ШЕРЕХІВ „НАРИС"

(Продовження з попереднього числа)

Як розглядає Шерех специфічні проблеми українського мовознавства? Передусім ми з приємністю можемо відзначити, що він нарешті цілком відмовився від свого хибного погляду на діялектну основу української літературної мови. Як відомо, раніш він висував цілком фантастичну „діялектну многоосновність" нашої літературної мови та намагався доказати її „схрещений" характер. Особливо уперто наполягав він на цьому в своїй великій праці „Галичина в формуванні української літературної мови". Ми розглянули критично цю працю в статті „Діялектна основа української літературної мови", що була надрукована в журналі „Самостійна Україна", ч. ч. 3, 4 й 7 за 1951 р. Там ми показали й те, як він поволі відходив від отого свого хибного погляду і наближався до правильного розуміння цієї проблеми. Цікаво, що й у своєму „Нарисі" він не зразу стає на правильну позицію, а сказати б, ступнево на неї переходить. Так, у розділі „Основа (діялектна, В. Ч.) української літературної мови" (ст. 11-12), що входить до тієї частини „Нарису", яка була спочатку надрукована циклостилем і яку ми теж розглянули були в отій своїй критичній статті, він, відмовившись від „діялектної многоосновности", говорить ще тільки про „києво-полтавську основу" і зберігає ще деякі інші хибні думки з попереднього погляду (що „українська літературна мова вбирала в себе різні елементи — слова, граматичні форми, синтаксичні конструкції — з різних українських говірок"; що Т. Шевченко „мову своїх творів будував не на говірці свого села, а на використанні відомих йому різних говірок"). Але дехто може подумати: „В чому ж тут хиба, коли він говорить про києво-полтавську основу?" А в тому, що такого наріччя в українській мові немає! Якже так само, про „києво-полтавський діялект" як діялектну основу української літературної мови, пишуть тепер і на Україні, то тільки тому, що таку „істину" проголосив Сталін у своїх „геніяльних працях" з мовознавства. Але що ми знаходимо, наприклад, у статті П. Горецького „До питання про полтавсько-київський діялект", що була надрукована в числах 22 й 24 „Літературної Газети" (з 29 травня й 12 червня 1952 року)? Щоб погодити цю абсурдну "істину" з фактичним станом, він говорить про „діялект" тільки „південної Полтавщини і південної Київщини, тобто (? В. Ч.) полтавсько-київський діялект" і приєднує його до „південно-східної групи діялектів (говорів, як він пише далі, плутаючись між Сталіном і дійсністю, В. Ч.), що „займають"... найбільший простір: вони поширюються на всю південно-східню територію УРСР" (а фактично — додамо, бо йому не можна про це писати, — ще й на південну Курщину, південну Вороніжчину, Дінщину й Північний Кавказ, В. Ч.). Уже з цього можна зрозуміти, що діялектна основа української літературної мови — оцей найбільший діялект української мови — південносхідній. Але ми, відзначаючи таку збіжність у Шереха й Сталіна, ні в якому разі не хочемо навіть натякати на те, що хтось у когось щось запозичив: джерело цієї збіжности — стара українська діялектологія. Та й сам Шерех далі в своєму курсі цю помилку виправив, прийнявши цілком наш погляд про одноділектну південносхідню основу української літературної мови, обґрунтований в отій нашій статті про його працю „Галичина в формуванні української літературної мови". У розділі „Територіяльні діялектизми" він пише (наводимо чималі уступи, бо вони дуже показові для зміни Шерехових поглядів): „Можна було б думати, що діялектна лексика може легко прищеплюватися літературній мові, бо говірки часто мають у собі такі слова, яких подекуди бракує літературній мові. В дійсності одначе літературна мова засвоює діялектизми більш-менш широко тільки в час свого формування. Чимало засвоїла їх і українська літературна мова в період свого формування з говірок північних і південнозахідних (сама вона, як ми вже знаємо — див. § 3 — формувалася в головному на основі південносхідніх говірок; чудасія: в цьому параграфі навіть не згадано „південносхідніх говірок", є згадка тільки про „києво-полтавські говірки"! В. Ч.) ... Одначе після того, як основні процеси формування літературної мови вже закінчені, літературна мова дуже неохоче вбирає в себе нові для неї діялектизми ... Тим то від часів Шевченка й П. Куліша українська літературна мова засвоїла дуже мало слів з південнозахідніх говірок і ще менше з північних говірок"... Ба більше: Шерех уже визнає, що навіть ті „галицькі слова", що їх засвоїла всеукраїнська літературна мова в період між 1876 р. і 1905 р., „це був не безпосередній вплив місцевих територіяльних говірок, а вплив тієї відміни літературної мови, носієм якої була інтелігенція Галичини" (ст. 47).

Отак він тепер пише про лексичні діялектизми, — а що ж можна сказати про фонетичні, морфологічні та синтаксичні, що взагалі важко „запозичаються", як ми це теоретично обґрунтували в статті „Типи мовних актів"!? (Див. „Науковий збірник" ч. I УВАН, Нью-Йорк, 1952 р.). Шерех, щоправда, ніде, всупереч елементарній вимозі наукових дослідів, нашої великої рецензії на його попередню працю не згадує, але це видно й без того: ніхто більше про ту його працю ніде не писав, а „еволюція" його погляду в напрямі до нашого очевидна.

Друге важливе питання з українського мовознавства: як Шерех розуміє норми української літературної мови?

У передмові до свого курсу він пише: „Настанова (? В. Ч.) цієї книжки — не приписувати норми сучасній літературній мові, а встановлювати їх, виходячи з її конкретного функціонування протягом останніх півтора сторіччя, а надто найостаннішого п'ятдесятліття ... Автор відзначив і нерідкі у нас втручання різноговіркової стихії в літературну мову, кожного разу намагаючися об'єктивно (і не пуристично; підкреслення наше, В. Ч.) оцінити їх вагу для літературної мови" (ст. 7).

З цих його думок видно, що він насправді відкидає нормативний підхід, той підхід, що характеризує „Норми" О. Синявського і що його так високо цінив В. Сімович. Адже Сімович з повною підтримкою наводить у своїй передмові до „Норм", перевиданих у Львові 1941 року, „пуристичний" вислів Синявського про те, що українську літературну мову треба свідомо впорядковувати, щоб вона стала „чиста та красна". І далі Сімович пише: „Автор зібрав у своїй книзі не тільки те, що дало саме життя, що дали письменники, але з його твору ясно зарисовуються шляхи, якими праця для повної нормалізації літературної мови йде й далі йтиме. І в цьому велике значення цього твору". Правда, в іншому місці своєї праці й Шерех пише про потребу нормативного підходу, протиставлячи його об'єктивному „науковому" підходові: „Може легко постати хаос, замішання, неясності, якщо не окреслити певних меж, якщо не встановити певних норм, — норм літературної мови" (ст. 9). „В нашому курсі, поскільки (? В. Ч.) це курс літературної мови, ми будемо виходити з норм нашої літературної мови". Але це тільки ще одна не погоджена з передмовою суперечність у його „теоретичних" висловлюваннях, а насправді, як про це свідчить фактичний матеріял його книги, він норми сучасної української мови цілком виразно порушує, додержуючись того, що написав у передмові. Справді бо: які ж то „норми", коли він у сучасну мову включає без „пуристичної" оцінки те, що так чи так траплялося в „конкретному її функціонуванні протягом останніх півтора сторіччя", тобто від Котляревського починаючи, чи хоч протягом „найостаннішого п'ятдесятліття"? Таж і в мові Котляревського, і в мові Тараса Шевченка, і в мові всіх інших наших письменників аж до нашого часу включно „конкретно функціонувало" багато такого, що не ввійшло до норм нашої літературної мови, — вузькі льокалізми, польонізми, росіянізми тощо! Тим то правильно буде, як сказати, що Шерех у цьому „Нарисі" зсунувся на історичний підхід, законний тільки в історичному курсі мови. Це сталося в нього ще й з тієї, либонь, причини, що він згадав третій самостійний підхід — стилістичний (у розділі „Три підходи до явищ мови"). „Одначе норми літературної мови не є щось абсолютно нерухоме, — пише він на ст. 10. — Вони припускають коливання в певних межах, щоб забезпечити стилістичну гнучкість". Так, „стилістичні коливання" повинні бути, без цього ніяка жива мова не може бути живою, але ці „коливання" — всупереч щойно наведеній Шереховій думці — не можуть виходити за межі норм. Через те цей „стилістичний підхід" і не можна розглядати як підхід самостійний: він теж увіходить у нормативні межі. З огляду на специфічні завдання сучасного українського мовотворення — боротьби з надмірним занечищенням чужомовними елементами, особливо „сусідськими", та усунення діялектної рябизни, амплітуда „стилістичних коливань" не може сягати ні стоп'ятдесятрічної, ні п'ятдесятрічної давности, як також потрібне виразне обмеження й щодо діялектного засягу. У випадках же якихось спеціяльних мовостилевих (стилістичних) завдань, що так чи так порушують загальноприйняті норми сучасної літературної мови, потрібні спеціяльні мотивації — історична (як треба створити історичний кольорит), льокальна (як треба створити льокальний кольорит), соціяльна (як треба вжити, наприклад, арготизмів), чужиннопобутова (як треба вжити чужомовних елементів) тощо. Тут ще виникає й проблема дозування відповідного „ненормативного" матеріялу, але це вже справа індивідуального такту й хисту мовлянина чи письменника.

Порушив Шерех нормативно-стилістичні межі і в питанні про церковнослов'янізми. Це виразно видно з того, що він пише на ст. 29 своєї книги: він виправдує церковнослов'янізми не тільки в Котляревського, Квітки-Основ'яненка та Шевченка, а й у сучасного О. Стефановича, що вживає їх для „високого стилю". Та й із Шерехової статті, надрукованої в ч. 3 за 1950 р. паризької „України", видно, що він їх уважає „невіддільною спадщиною". А тимчасом церковнослов'янізмів у сучасній українській літературній мові дуже мало, та й зберігаються вони тільки тому, що стали стилістично невтральні („предки", „союз"). Тим то так дико для нас звучить нанизування силоміць у совєтських умовах „возз'єднання"!

(Закінчення буде)

Ю. Балко

СОН

Віти схитнулись, і птиця якась незвичайна,
Хвіст розпустивши, неначе барвистий вахляр,
Крикнула щось. Повіяло вогкістю й тайнами,
І коливався навколо екзотики чар.
Де це було — не питайте, цього я не знаю.
Ліс гомонів голосами звірів і птахів,
Чорних невільників гнали дозорці нагаями,
Свистом сириці шматуючи тужний їх спів.
Ніч підкрадалася тихо, нечутно, мов злодій,
В рухах невільників менше і менше снаги...
Врешті спинилася валка. Очима голодними
Чорні дивилися, як бородатий сагіб
Біля багаття, що тінь виганяло з гущавин,
Взявся вечеряти... Потім попадали всі
Попід кущі і руками брудними, кощавими,
Шарпали їжу і бились за ласощі — сіль...
Ким я там був? Чи нещасним невільником чорним?
Чи бородатим сагібом, всевладним, як Ра?
Може, тим птахом, що тонами барв неповторними
Блискав на вітах і сурмою голосу грав?
Ким я там був? Не питайте, цього я не знаю.
Знаю лише: в неспокійних, виснажливих снах,
Що напливають на мене ночами безкраїми,
Бачу картину цю, чую всевладність — і страх.

1945 р.

Семен Старко

СУЧАСНА ФОЛКЛЬОРНА ТВОРЧІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА

Мабуть, ніколи творення українського фолкльору не відбувалося так явно, як за сучасного совєтського режиму. Особливо за колективізації. За короткий час українська народня словесність збагатилась новими приповідками, дотепами, співомовками та іншими народніми творами, що яскраво відображують політичні настрої й нужденне життя підсовєтської людини. Всі ці твори насичені переважно одним змістом: народ плаче за нормальним людським життям і нарікає на „вождів", що призвели до зубожения: він проклинає партійних та урядових посіпак, що виконують ролю колишніх осаулів та інших наглядачів на панщині. Всі вони просякнуті гнівним сарказмом, глузуванням з усієї совєтської суспільної й політичної системи. В простій і часто наївній формі, але не без гострого сарказму, селяни-колгоспники в своїх співомовках чи якихось інших дотепах висловлюють своє обурення і протест проти існуючого режиму. З особливою ненавистю вони висловлюються проти Леніна й Сталіна як винуватців їхнього злиденного життя. З докором колгоспники, наприклад, Київщини говорять:

Устань, Ленін, подивися,
Які СОЗ-и повелися,
Самі СОЗ-и та артілі —
Нема сала та олії.

А, мабуть, пролетар з Донбасу, згадуючи ненависну йому п'ятирічку, характеризує її такими словами:

Устань, Ленін, устань, „детка", —
Замучила „п'ятилєтка":
Замучила, закрутила —
Людей голодом зморила.

І селянам далася взнаки п'ятирічка. Якийсь невідомий селянський поет співає:

Умер Ленін, править Сталін —
П'ятирічка конає,
А на селах України
Люд з голоду вмирає.

Як видно з самих творів, селяни трактували Леніна й Сталіна по-різному. Часто ці невідомі поети згадують Леніна з певною симпатією і всю провину за народні нещастя складають на Сталіна. Але в загальному обвинувачують їх обох однаково. Так, колгоспники з Полтавщини приспівують:

А в колгоспі та в радгоспі
Ленін грає на гітарі —
Сталін дере гопака,
Дають сто грам на їдака.

Або ще характерніше:

Ленін, як умирав,
Сталіну наказував,
Щоб той хліба не давав,
А сала й не показував.

Це творчість переважно колгоспного села. Її створили не поети-професіонали, а неписьменні люди, ті, що на власній спині зазнали колгоспного рабства. І тому це рабство відбите в цих творах з безпосередньою силою.

Батько в СОЗ-і, мати в СОЗ-і —
Діти плачуть на морозі.

Відбиті в цих творах і нечувані злидні совєтської людини:

Пузо голе, штани в „клєтку"
Виконуєм „пятилєтку".

Так співають колгоспники з Полтавщини. А колгоспники Дніпропетровщини приспівують так:

Ячмінь та овес —
одправили в МТС,
Жито і пшеницю —
одвезли за „границю",
А віки та горошку —
дали колгоспникам потрошку,
Проса й гречки із мішок —
Для загальних галушок.

В цих словах бринить тужлива скарга не тільки на своє злидення життя, а й на безправне становище трудящої людини. Органи совєтської влади, не питаючись самих селян, вивозили з колгоспів усе і тільки мізерну частину другоякісних продуктів залишали для „загальних галушок", як іронічно сказано в співомовці. Тому невідомий колгоспник поет із сумом стверджує що,

Замучила мужиків хлібозаготовка.
Нема сала, сама салотовка, —

І це ж і насправді так. Хоч селянин і перетворився в звичайного сільського пролетаря з мізерною оплатою, але він мусить платити ще й високі податки та виконувати різні натуральні зобов'язання. З свого злиденного хатнього господарства він мусить платити державі ще й натуральний податок. Напр., податок м'яса він має платити навіть тоді, як у нього немає й худоби. І ось такий тяжкий стан находить свій відбиток в такій народній співомовці.

Питається кінь кобили:
— Що в колгоспі заробили? —
— Заробили трудодень,
Що руйнує нас упень.

Цими словами, колгоспники скаржаться на дармову роботу в колгоспі. Записаний у табель трудодень не ґарантував навіть мінімального заробітку. Підрахунок провадився аж після закінчення року і на вироблені трудодні колгоспники одержували дослівно по декілька копійок грошима або по декілька грамів якогось збіжжя. Так, наприклад, на Черкащині в 1936 році колгоспники в деяких колгоспах одержали на трудодень по 30 коп. грошима та до 120 грамів різного збіжжя. Трудодень таким чином став ознакою дармової праці, і тому не дивно, що в своїх творах колгоспники його дуже часто згадують. Навіть такі наївні, як от

Сидить баба на рядні,
Та рахує трудодні:
Ой, гоп трудодень,
Заробила кіло в день, —

правдиво передають відносини в колгоспах. У другій співомовці колгоспники пригадують дореволюційне життя.

Поки був Микола-дурачок, —
Була булка п'ятачок,
Як стала республіка, —
За пятсот не купиш і бублика.

Дослідникові цієї народньої творчости впадає у вічі багато творів, присвячених кінській проблемі. Коні оплакуються так, як і люди. Для селянської творчости це явище не випадкове. Коні для селян були завжди невіднятною частиною господарства, і під час колективізації вони зазнали не меншої трагедії, як і самі селяни. Забрані від селян і зведені до колгоспних стаєнь, вони опинилися без господаря і без догляду. Колгосп не міг їх забезпечити пашею, тому їх навіть взимку виганяли в поле, де вони табунами бродили без всякого піклування. І тому вони — особливо в тридцять другому і третьому роках — так само, як і люди, масово гинули. І ця катастрофа не залишилась поза увагою сільських поетів.

Куди йдеш, куди йдеш?
Куди шкандибаєш?
В колектив попадеш, —
Хіба ти не знаєш?

Так немов попереджує якийсь дотепник бездомного коня. А ось і відповідь самого коня:

Ходжу, блукаю —
Господаря шукаю,
Господаря не найду —
В синдикат* — піду.

Є в цих співомовках гострі слова і про українських комуністів:

Комуністи, комуністи,
Що ви наробили?
Україну продали —
Галіфе купили.

Така ця глибоко-трагічна творчість українського селянства. Вона таки відрізняється від того, що „записують" сов. фолкльористи!

* „В синдикат" — це значить — на мило.

ЗНАЙШЛИ ГРІБ СВ. ПЕТРА

Уже кілька років відбуваються археологічні розкопи під базилікою св. Петра в Римі, цим, як відомо, найбільшим храмом у світі. До найважливіших відкрить належали знахідки, які доказували, що базиліка св. Петра збудована якраз на місці, де був похований цей апостол. В першій половині IV ст. римський цісар Констянтин збудував церкву на місці, де в ранньохристиянські часи було кладовище і де, за переказом, поховано св. Петра. На місці цієї Констянтинової церкви і стоїть сучасна базиліка св. Петра, збудована в XVI ст. Проте, християнський світ не мав фактично ніякого певного доказу про місце поховання святого, і базиліка була збудована більш на леґенді. Але недавно знайдено різні цікаві докази, і їх знову підтвердили найновіші знахідки.

Ще 1949 року археологи, які мусять працювати дуже обережно, щоб не порушити підвалин величезної будови, знайшли різні пам'ятки і написи, які вказували на поховання св. Петра десь поблизу. Однак Ватикан поставився до цієї знахідки дуже обережно, не вважаючи її достатнім доказом, і тому не висловився в цій справі офіційно. Найважливішою перешкодою було те, що в випадку з написами, в яких згадано св. Петра, годі було доказати їхнє походження з доконстянтинівського часу. Тимчасом розкопи йшли далі, і нещодавно розвіяно сумніви й тут: знайдено новий напис на мурі одного з гробів з виразним покликанням на св. Петра. Найважливіше те, що цей грецький напис був з часів до згаданого римського цісаря, й археологи змогли це доказати фактами. (Зміст цього напису досі ще офіційно не проголошено). Археологи тримаються гадки, що в час, коли зроблено цей напис, кладовище, на якому поховано святого, було відкрите і на ньому ховано однаково християн і поган. Гріб св. Петра мусів бути на цьому кладовищі всім відомий, а звідси й появилися різні написи із зверненням до тут таки похованого святого. Все це доказує, що будівничі церкви в IV ст. не помилялись в тому, що будують її якраз на гробі святого Петра.

Цей погляд підтримували й інші докази. Так, у т. зв. „Книзі пап" з VI ст. відомо, що цісар Констянтин збудував церкву, оздоблену різними металями. Власне, факт, що під час розкопів не знаходжувано будь-яких металевих частин будівлі, викликав сумнів щодо місця будови. Але тепер знайдено золоті цвяхи та різні срібні й олив'яні уламки, які вказують на те, що вони були частиною якоїсь будови. Всі ці дані виглядали вже достатніми доказами того, що нинішня базиліка збудована, безсумнівно, на місці первісної церкви св. Петра, а та — на могилі святого. Та останніми днями несподівано знайдено ще один новий доказ. Це два портрети, накреслені вуглем і червонилом на мурі одніє з ніш — якраз поблизу того місця, що його ватиканські археологи визнали за гробницю св. Петра. Під долішнім портретом є напис „Петрус", а збоку другий напис з просьбою до св. Петра молитися за християн, похованих коло нього.

Археологи думають, що портрет цей намальовано в III ст. та що й він, і написи доказують, що в час повстання цього напису кості святого все ще лежали в місці свого поховання. На цьому портреті св. Петро не такий, як ми собі його звикли уявляти, тобто з волоссям на голові, у відміну від лисого св. Павла. На зображенні св. Петро — це старий із цілком лисою головою, зморшками під очима й гострою бородою. На жаль, під час несподіваної знахідки цього портрету його досить сильно пошкоджено, а те, що залишилось, почало швидко вивітрюватися. Проте ще встигли зробити декілька добрих фотографій.

ДО ПОДІЙ В ІНДО-КИТАЇ

Французький Індо-Китай — це велика країна в південносхідній Азії (на Індо-Китайському півострові), що складається з протекторатів Аннаму, Тонкінґу й Камбоджі, з колонії Кохін-Хіни та частини країни Лаос. Ці країни охоплюють територію в 286,194 кв. миль, з населенням 23,236,000 осіб (це дані з 1936 року). Крім тубільців, у цих країнах живуть ще китайці (325,800 осіб), та французи (41,285 осіб, з них 10,574 військових). Річ ясна, що тепер там кількість людности інша, зокрема, напевно, значно збільшилися французькі збройні сили. Три чверти людности живе на узбережній рівнині, що займає одну десяту всієї території. 90% тубільців — це селяни. Більші міста — Сайґон (111,000 осіб), Кольон (145,000), Гуе (17,000), Пном-Пенг (103,000) і Ганой (149,000). Щодо рельєфу країна ділиться на декілька відмінних частин. Це передусім території двох дельт — ріки Червоної та Меконґ, що їх займають країни Тонкінґ та Кохін-Хіна. На захід від цієї узбережної смуги лежить горяна країна Лаос. На півночі країни (горішній Тонкінґ і горішній Лаос) лежать гірські полонини та піщано-кам'янисті горби, що переходять у гори Аннамські Кордільєри. Характер підсоння, ґрунти й рельєф країни значною мірою залежить від її рік, що дуже розливаються вліті і пересихають узимку; це ж вони утворили й дельти, характеристичне явище узбережної смуги країни. Підсоння країни характеризується чергуванням посушливих і дощових періодів, що теж варіюються в різних географічних ширинах та довжинах. Температура найвища буває в квітні й травні, коли спека доходить до 86 -93.2 ступнів. Нездорові кліматичні умови сприяють поширенню таких хвороб, як дизентерія (червінка, різачка) та холера.

Рослинність і тваринний світ цієї країни багаті й різноманітні. Серед корисних рослин можна відзначити деякі тверді породи дерев, бамбук, що його широко використовують як будівельний матеріял. В Кохін-Хіні Лаосі, Тонкінґу й Камбоджі культивують бавовну, в Тонкінґу й Аннамі є плянтації чаю, в Тонкінґу й Камбоджі — какао й каву, в Лаосі й Аннамі — цинамон і кардамон. Скрізь можуть рости земляні горіхи, цукрова тростина, перець, тютюн і індиґо. Всі европейські ґатунки садовини прийнялися в Тонкінґу, а з деякими винятками — й виноград. Риж — головна харчова рослина в цій країні.

В країні водяться слони, тигри, пантери, ведмеді, мавпи, леопарди, різноманітні гади, риби, птахи тощо. Як свійські тварини тут живуть, крім слона, ще буйволи. Дуже розвинене плекання шовковика.

Французькі парашутисти спустилися поза ворожим фронтом та прочистили шлях тубільчому війську, що посувається вперед під охороною танків, щоб атакувати комуністичні в'єтмінівські сили.

Індо-китайські селяни тікають від комуністів, що наступають у їхній місцевості. На передньому пляні бачимо дбайливого батька, що взяв у кошеньки найбільший свій скарб — дітей.

Французькі впливи в цих країнах починаються з того часу, як французький місіонер Піньо де Беген, арданський єпископ, підписав договір від імени французького короля Людовіка XVI з кохін-хінським „королем" Чуа. Це було 1787 року. Після того різні французькі діячі, переважно військові, почали втручатися в політичні справи цієї країни і так зміцнювали ці впливи. Отак полковник Олів'є й інші французькі старшини, допомігши 1801 року аннамітському принцеві захопити його трон, посприяли появі нової династії Нгуєн, що ще й досі панує в Гуе. Але водночас із зростанням французького впливу та поширенням християнства (тепер там понад мільйон християн) зростав і опір з боку певної частини людности. Це виявилося в тому, що за 40 років (від 1833 починаючи) там убито вісім европейських єпископів і 15 місіонерів. В наслідок цього 1858 року французи й еспанці (частина убитих були еспанці) послали до країни війська, і так почалося европейське завоювання її, частина за частиною. Пізніше Франція стала настановляти своїх генерал-губернаторів, і такий стан фактично триває там і досі, дарма що після останньої світової війни ця країна формально ввійшла до французького імперського союзу. Тільки ж не вгаває й боротьба тубільців супроти чужоземної влади. Особливо небезпечного для Франції розміру набула вона тепер, коли на чолі цього руху стали комуністи, вишколені в Москві, а серед них „проводирем" — В'ст-Мін. Москва постачає комуністам зброю. За повідомленнями з комуністичних джерел, вони вже нібито контролюють 90% усієї території країни, з 20 мільйонами людности. У жовтні цього року французи начебто володіли тільки вузькою смугою обабіч рік Червоної й Чорної (притока першої) в провінціях Ханой, Хайфон та Мон-Кей.

Вміщені з нас світлини показують сучасні воєнні події в цій країні.

З ПРОВОДУ „ПОГОЛЕНОГО ІНДИКА"
(Гумореска)

Від редакції. Після виходу в світ сорокового числа нашого тижневика з гуморескою І. Гаденка „Чи ви поголили індика?" ми одержали листа від письменникової дружини. Подаємо його без змін, хоч і не без боязни, що через того навісного індика це подружжя може посваритися. Чоловік же, мабуть, не стерпить того, що жінка назвала його не тільки вигадником, а ще й невдалим кухарем.

Вельмишановний Пане Редакторе! Я хотіла б спростувати дещо з того, що понаписував у гуморесці „Чи ви поголили індика?" мій чоловік.

Не можу сказати, що ця гумореска погана, не буду й вихваляти, бо її писав мій чоловік. Я хочу тільки взяти під свій захист отих бухгальтерів та педагогів.

Признатися, я дуже невдоволена і ніби, навіть, трішечки обурена, а особливо за того Сократа-математика, за Гната Кіндратовича.

Мені здається, що й Ви зо мною згодитесь: ну, що то за манеру мають гумористи?! Сам вигадає чоловіка, сам виліпить його з повітря або з власної уяви, а потім посміхається собі, глузує навіть з бідолахи, неначе й справді бачить якесь диво!

Я хочу розказати всім покривдженим бухгальтерам і педагогам святу правду... Ніхто нам не дзвонив, ніхто до нас і не приходив, а просто ми купили індика, щоб відсвяткувати „День подяки". Поклали ми його на лід, і він пролежав там, забутий, щось днів зо три. Тоді згадали якось і кинулись до нього. Часу лишилось мало, от чоловік і каже:

— Зваримо його зараз!

— Вари! — кажу, бо я ніколи не перечу, як він захоче щось варити.

Іван Васильович гарнесенько обмив його, укинув цибулину і став варити. Ну, потім глянув на годинника і врочисто промовив::

— Годі!..

Щасливо витяг із каструлі, нічого не розлив, не перекинув, і ставить на столі, щоб прохолонув.

— Ну, як він? Гарно виглядає? А ситенький!..

А я відповідаю:

— Якби ти був слухняний чоловік, то зараз же надів би окуляри і добре подивився б!

— А що? — питає кухар.

— А те, що його треба причесати гребінцем.

— Як причесати?!

— А ти не бачиш пуху? Та ще й неначе волосинки поросли по ньому!

Іван Васильович виправдується, як і кожен чоловік:

— Я купував голісінького. Це вже в нас за три дні поросло!.. Поголімо, каже, його...

Я тільки засміялася:

— Нащо голити, як можна посмалити?..

А мій гуморист подивився здивовано і відповів, знизавши плечима:

— Що свиней люди смалять, — я бачив, а що на індиків був такий спосіб, — то навіть і читати не доводилось!..

Ще добре, що не поголив, бо я не їла б! Хоч знаю, що індик, а якось страшно: поголений, неначе чоловік... І так майже не їла, від самої думки.

А що вже я посміялася тоді — і з куховара-гумориста, і з того індика-нечеси, — аж здоровіша стала!

З глибокою пошаною **Галина Ґаденко**

МОСКВА В ТЕЛЕФОНАХ

Для більшости з нас телефонна книжка — це сіра нудна річ. Але репортери, детективи, шпигуни, що мають завдання працювати в галузі інформації, дивляться на цю річ зовсім не так. Для них ця книга — це скарбниця найцінніших фактів; своєрідний рентґен, що просвітлює всі життєві клітини суспільного організму. Вона показує, хто де живе, яка існує промисловість, який стан постачання речей населенню.

Тож не дивно, що кожна політична розвідка пильнує, щоб іти в ногу з закордонними телефонними книжками. Тим то такий пожвавлений рух збудила подія, коли московське міністерство зв'язку надрукувало першу в цьому десятиріччі телефонну книгу. Хоч книга датована 1951 роком, але появилася вона в ужиток аж 1952 року. Під час війни, а також і по війні аж до 1952 року Кремль вважав за потрібне тримати в таємниці ті дані, що їх містить у собі телефонна книга, хоч це засекречування спричиняло дуже багато клопоту громадянству, змушуючи в разі потреби раз-у-раз звертатись по інформації до відповідних установ.

Проте, коли, нарешті, комуністична влада дозволила видати телефонну книгу для Москви, то її укладачі змушені були зробити її далеко неповною. Певно, багато картин московського життя й побуту Кремль вважає за краще тримати в таємниці.

Не зважаючи на те, що ціна книги була дуже висока, її розкупили за пару днів (звичайно, купували установи та комуністична бюрократія), бо наклад її на п'ять мільйонів мешканців Москви був обмежений усього до 25 тисяч примірників.

Ця книга показує, який то тяжкий був компроміс для комуністичної влади між манією тримати все в таємниці та пекучою потребою громадян мати хоча б мінімальні інформації, потрібні для більш-менш нормального життя. Наприклад: у книзі подано щось із 400 номерів телефонів різних фабрик, але адрес цих фабрик не подано. Так само немає адрес головних державних та комуністичних установ. А про такі установи, як МВД, Державний пляновий комітет тощо, в книзі немає й згадки, мов би вони й не існують. Даремно шукати також числа телефону Йосифа Сталіна, Маленкова чи когось іншого з кремлівських проводирів.

Книга показує, що п'ятимільйонове місто Москва має в ужитку всього 75 тисяч телефонних апаратів (на 8 мільйонів мешканців Нью-Йорку припадає 3 мільйони 500 тисяч апаратів).

Про що ще можна довідатися з телефонної книги міста Москви? Які речі широкого вжитку пропонує мешканцям комуністична влада? Адже в цій галузі, тобто в галузі постачання населенню речей широкого вжитку комуністична влада намагається перекричати ввесь світ, вихваляючи заможне життя своїх невільників. Але як не ховай погане, а воно таки гляне. В телефонній книзі нараховано на все місто Москву всього 16 універсальних крамниць, одна крамниця, де продають авта (певно, для членів уряду), 8 майстерень, де ремонтують радіоприймачі. Зате кремлівські рабовласники можуть пишатися численністю книгарень, тобто розкошами культурної поживи для громадян. Телефонна книга подає вісімдесят чотири книгарні. (Певно, для продажу творів Леніна та Сталіна). Сто тридцять аптек нараховує телефонна книга (В Нью-Йорку їх 15,000), 26 мебльових крамниць (в Нью-Йорку — 400).

Є в телефонній книзі таке застереження: хто не сплатить за користування телефоном за минулий місяць протягом дев'ятьох днів, управа забирає апарат без попередження. (Так, це вам не в капіталістів!).

Дуже промовистий факт: телефонна книга заохочує громадян до розмов телефоном, запевняючи, що розмови залишаються в таємниці. Звідки потреба таких запевнень? Хіба в країні найбільшої свободи підслухування небезпечне для громадянина? Чи не було часом масових трагічних наслідків необережних розмов телефоном? Правда, управа не запевняє громадян, що їхніх розмов не підслухуватимуть „сексоти" „органів безпеки". Промовиста річ — телефонна книга. Дивно, чому кремлівські рабовласники досі не заборонили цю буржуазну вигадку, що так зручно викриває комуністичні болячки.

Подав **Тарас Орел**

ЯК ВОНИ ЧИСТЯТЬ УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ

Недавно появилася брошура внуки Івана Франка — Зиновії Франківни, під заголовком „Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму". Це чисто-пропаґандивна політична праця, і її видало Державне видавництво політичної літератури (Київ, 1952 р., стор. 68). Про саму цю працю не варто було б навіть згадувати, бо що може написати навіть Франкова внука про свого великого діда під совєтською диктатурою? Вона змогла цитувати Сталіна про „реакційну" австрійську конституцію (так немов би то сам І. Франко не знав цього і без Сталіна, та ще й тоді, коли цей „геній" ще й не народився).

На працю З. Франківни появилася рецензія Євг. Кирилюка в „Радянській Україні" з 22 жовтня, і з цієї рецензії знати, як теперішні окупанти України „вичистили" давнішу нашу літературу. До тих письменників, що їх тепер можна згадувати, належить тільки кілька авторів: Сковорода, І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Мирний, І. Карпенко-Карий, І. Франко, П. Грабовський, М. Коцюбинський та Леся Українка. Це все! Куліша, Костомарова і Олеся згадує Кирилюк, пищучи ці імена навіть з малої букви. Кирилюк твердить, що І. Франко „боровся" проти таких українських націоналістів, як І. Нечуй-Левицький, В. Антонович, Б. Грінченко, С. Єфремов, М. Грушевський, Микола Вороний, О. Барвінський, Ю. Романчук, К. Устиянович, О. Твердохліб, Ст. Чарнецький та інші. Отак вони ділять українських письменників на „чистих" і „нечистих"!

З цих слів Є. Кирилюка виходить, що І. Франко начебто був за те, щоб згаданих письменників викидати з української літератури так, як це тепер роблять російські большевики на Україні. Але щоб переконатися, як І. Франко оцінював цих письменників, вистачить узяти в руки хоч би історію української літератури, і читач зразу ж побачить, як спотворюють усякі Кирилюки думки великого Івана Франка.

Та навіть праця Франкової внуки не зовсім задовольняє „товариша" Кирилюка. Він цитує „товариша" Сталіна про те, що „замовчування" слабких сторін" і „вихвалювання померлих товаришів" стало поганою звичкою совєтських письменників. Тому й Кирилюк нарікає, що Зиновія Франківна „не показала, хоча б в одному абзаці, помилкові твердження і положення, що зустрічаються інколи в статтях" І. Франка. Бідний Є. Кирилюк! Він не знає, чи не може знати, що якби авторка почала була писати про „помилкові твердження і положення" І. Франка, то мусіла б була написати товстелезний том на цю тему, але тоді її праця не могла б була появитися друком у виданні Державного видавництва політичної літератури, а сама авторка була б уже зліквідована.

Авторка написала, що І. Франко був великим слов'янофілом, а він же писав на цю тему з приводу Шевченкової поезії, що „брат братом, а бриндзя за гроші". Та цього не можна писати під совєтським режимом, не можна теж згадувати й того Франкового сонету, в якому він написав ще 4 жовтня 1889 р. такі строфи про тодішню Росію, які, немов пророцтво, відноситься і до теперішньої сталінської тюрми народів.

Багно гнилеє між країв Европи,
Покрите цвіллю, зеленю густою,
Розсаднице недумства і застою,
Росіє! Де лиш ти поставиш стопи,

Повзе облуда, здирство, плач народу,
Цвіте бездушність, наче плісень з муру.
Ти тиснеш і кричиш: „Даю свободу!"
Дреш шкуру й мовиш: „Двигаю культуру!"

. . . .

Лиш гадь і слизь росте й міцніє в тобі,
Свобідний дух або тікати мусить,
Або живцем вмирає в твоїм гробі.

Лу

НОВІ ВИДАННЯ

„Філателіст", орган українських філателістів. Рік II, січень-червень, 1952 р., ч. 1-2 (6-7), Нью-Йорк. 40 стор. 2 таблиці ілюстрацій.

Цими днями, хоч і з запізненням, вийшло чергове число „Філателіста" (у подвійному розмірі) під редакцією д-ра Євгена Котика. Це число показує, як багато можна зробити й обмеженими засобами, маючи любов до своєї справи. Число має такий багатий зміст: редакційний вступ — „Майбутність української філателії — це молодь, молодь і ще раз молодь", д-р Д. Бучинський (Мадрід) — „Колекціонування та його значення", капітан-ляйтенант С. Шрамченко — „Українська державна поштова марка за 20 гривень з 1918 року", М-а Ч-ець — „Морська тематика в українській філателії"; Д-р Рудольф Зайхтер (Зольтав, Німеччина) — „32 роки праці над дослідженням і популяризацією української поштової марки". (Це переклад з німецької мови. В цій статті подана повна історія німецького філателістичного т-ва „Украіне-Філятелістен-Фербанд" від 19 листопада 1919 року і його позитивної праці для української філателії). „Дві виставки українських поштових марок, банкнотів, знамен і відзнак"; д-р Володимир Онишкевич — „Діти — філателісти". Далі йдуть ділові справи, новинки з філателістичного світу, нові марки (підпільної пошти, АБН і пластові), бібліографія, доповнення до каталогу й оголошення. На передостанній сторінці обкладинки подано зміст числа англійською мовою.

Шкода, що не всі українські філателісти належать до СУФ-у, бо тоді б, напевно, можна було перейти з циклостилю на друк.

"Catalogue de Timbres-Poste. Yvert & Tellier- Champion II. Europe.

Це нове, чергове, 57-ме видання відомого французького каталогу марок подає Україну без змін з попередніх видань, лише змінено ціни марок, у зв'язку із зміною вартости франка. Це перший раз видавництво розбило ввесь великий — цілого світу каталог на тисячі сторінок на три томи: I — Франція й її колонії, II — Европа і III — Африка, Америка, Азія й Океанія. Україна має ті самі 18 головних типів тризубів, які свого часу автор цих рядків доповнив, лише чомусь пропущено Харків I. Є замітка, що поміщена лише невелика частина тризубів.

Найдорожчі марки ЗОУНР № 94 — (25,000 фр. фр.) і № 110 — така сама ціна. Марку Карпатської України, хоч і зазначено її приналежність, але поміщено під № 354 у відділі Чехословаччини.

З чужих марок за останні роки з українською тематикою маємо в каталозі: совєтські марки № 1605/7 — Гоголь і „Тарас Бульба", Гоголь серед українських селян, № 1566 — М. М. Миклуха-Маклай, 3 марки з картиною Рєпіна „Запорожці" і частково інші, румунські марки: № 1211 — Гоголь і „Тарас Бульба", № 957 — митрополит Петро Могила й інші, польські марки: Гоголь і інші.

Кап-ляйт. С. Шрамченко

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

МОЛОДИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКРИПАЛЬ

Молодий українець з Вінніпеґу Тарас Ґабора три роки грав на скрипку в вінніпезькій оркестрі. Спочатку він учився в музичній школі Манітобського університету, потім удосконалював свою техніку у вінніпезькій же школі Борнова.

За свою гру Тарас Ґабора одержав багато нагород. Тепер він поїхав до Парижу вчитися в тамошній консерваторії на стипендію Колумбійської музично-артистичної школи.

ВИСТУП НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ГРУПИ В ТОРОНТО

У середині листопада ц. р. нью-йоркська театральна група (з колишніх учасників Театру-Студії Йосипа Гірняка), при співучасті реж. Й. Гірняка, поставила комедію М. Старицького „За двома зайцями" (в переробці) та драму Лесі Українки „Боярина".

ДОПОВІДЬ ПРОФ. О. ОГЛОБЛИНА

Свою чергову доповідь про українську історіографію проф. О. Оглоблин прочитав 29 листопада ц. р. в приміщенні УВАН (у Нью-Йорку). Цим разом він розглянув українську підсовєтську історіографію 20-их років. Він відзначив великий розвиток української історичної науки, що виявився тоді і в великій кількості написаних робіт, і в появі численних кадрів науковців. Ці науковці гуртувалися навколо декількох заслужених істориків, що таким чином створили окремі історичні школи. Перша школа — це була, за визначенням доповідача, неонародницька школа М. Грушевського, друга — школа акад. Багалія (харківська), третя — суспільно-економічна школа акад. Слабченка (в Одесі, до неї належав і сам доповідач), четверта — марксистська школа М. Яворського. Усі ці школи на початку 30-их років були ліквідовані. Виклад проф. О. Оглоблина був, як завжди, змістовний і цікавий.

ВИХОДИТЬ НОВА ЗБІРКА І. КЕРНИЦЬКОГО

Цими днями виходить з друку (у видавництві Ю. Тищенка) нова збірка відомого українського письменника І. Керницького. Збірка називається „Перелітні птахи", і до неї входять різні гумористичні оповідання, написані на теми з українського скитальського життя під час і після другої світової війни. Книжку оформив М. Бутович (обкладинка й цілосторінкові заставки).

ОПЕРА „ДОВБУШЕВА ХУСТКА"

Як довідуємося з преси, Львівський академічний театр опери й балету виставляє нову оперу композитора А. Кос-Анатольського „Довбушева хустка", побудовану на українських народніх легендах та мелодіях. Улітку цього року оперу виконано в м. Дніпропетровському, де львівський театр був на гастролях.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
НЕДІЛЬНЕ ВИДАННЯ
Редаґує Колеґія

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
"SVOBODA"
81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY 3, N. J.
Телефони: BErgen 4-0237 і BErgen 4-0807

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ
НА ТИЖНЕВИК „СВОБОДИ"

На рік у ЗДА	$3.75
На пів року в ЗДА	$2.00
На рік у Канаді	$4.25
На пів року у Канаді	$2.25

Переплату надсилати на адресу:
"SVOBODA", P. O. Box 346
Jersey City 3, N. J., U. S. A.

Ukrainian newspaper published daily except holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Reentry as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey Cty, N. J., 1911, under the Act of March 8, 1879. Pending. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ГОЛОС ЧИТАЧА

Філадельфійський „Шлях" (ч. 39 з 28 вересня 1952 р.) помістив рецензію на повість В. Марської „Буря над Львовом". Рецензія підписана псевдонімом „Араміс".

Не читавши повісти і прочитавши рецензію, мимоволі настроюєтесь проти В. Марської. Коли ж знову прочитаєте повість, ваші симпатії міняються. П. Араміс — виходить з рецензії — належить до того роду критиків, які вважають, що чим солідніше „переїдуться" по об'єктові своєї критики, тим більша буде її вартість. І п. Араміс „переїжджається„. Щоб знати, як „переїжджається", мусимо поїхати слідком за ним.

Аналізуючи повість рецензент ділить її на дві частини. За підставу поділу бере літературну композицію. Перша частина — це: „мотив видуманої еротичної пригоди старшої „невижитої розведениці з розведенцем", і друга частина — цей же мотив, „вишитий на канві малощо не мемуарно поданої правдивої дійсности".

Не будемо сперечатись про вірність такого поділу, бо це ваги не має. (Хоч я тієї думки, що повість композиційно творить цілість і що „розведениця" і „розведенець" та їхній „ерос" — це невідривна частина того Львова, що про нього пише В. Марська). Моя мета — звернути увагу на фальшиві висновки п. Араміса, що завдають образи нашій письменниці. Для підтвердження — уривок з рецензії:

„Друга частина повісти: романс старшої розвідки (сатиру на психіку такої пані маємо вже в „Лисі Микиті" Франка: „а він її не розумів...") з молодшим розвідником (обов'язково, для приличности: покривдженим і „не з власної вини") хоч не для молоді написана і для молоді не надається, проте може бути джерелом для історика (але не від літератури!) тих часів, бо в ній, наче в сочці, зібрана вся асфодалево-двоєвірна ідеологія жінок типу львівського „Союзу Українок" чи радніш його проводу. Маємо тут і розводи, і любов без шлюбу поміж подруженими, і згонювання плоду (натяк!), і „любов без страху" — американською термінологією кажучи — скрізь і у всьому легке життєвживання і декламації про Україну, і легко-неґативне ставлення до „офіційного" націоналізму ОУН, і нерозуміння чистоти обичаїв (глум над большевиком ідеалістом — стор. 170), поганське обоження людини (189), кумедна релігійність (110, 120) незрозуміння і дилетантизм у суспільній праці (142) і багацько-багацько темного подібного; а над усім ерос, ерос, ерос „невижитої" жінки...

„Але спитаймо себе, чи не був саме таким тодішній діло-ундівський Львів? Якийсь рід легкого життя, як „легкою" була і лектура, якою ця інтеліґенція зачитувалася (а загляньте до статті: „Що в нас читали" — Шлях — ч. 37 від дня 14 вер. 52 р.) і з неї такого саме життя вчилася: життя ситих метеликів, яких одинокою рацією було: вижитися..."

Розгляну висновки п. Араміса з кінця. Я поцікавився статтею „Що в нас читали". Непідписаний автор цієї статті пише про 1943 рік і про м. Самбір. Тим самим ця стаття не може давати п. Арамісові жодних підстав і матеріялу для характеристики „діло-ундівського" Львова часів 1939 - 41 рр. Абстрагую вже від того, чи стаття „Що в нас читали" — слушна.

П. Араміс чогось багато говорить про ерос у повісті. На ділі цього еросу дуже мало, а якщо авторка зупиняється на ньому, то вбирає його в незвичайно витримані форми. Незрозуміле теж призирство відносно „розведениці" і „розведенця". Адже їхнє подружжя поблагословила католицька церква! Порівняння Оксани з мавпою Фрузею з „Лиса Микити" — злобне і смішне. Невідомо теж, чому рецензент обкидав болотом передове жіноцтво передвоєнних часів і взагалі провідну верству — інтеліґенцію. Адже кожний, хто пам'ятає тих людей, свідомий, що образ накреслений п. Арамісом, — фальшивий і не відповідає образові поданому в повісті В. Марської.

М. Л-а

ТРОХИ СМІХУ

В країні „найбільшої свободи"

Берія (дзвонить телефоном до Сталіна). На будівництво греблі треба п'ять мільйонів...

Сталін. Карбованців?

Берія. Ні, п'ять мільйонів політичних в'язнів.

Ветеран червоної армії милується, як діти бавляться в стріляння та інші військові вправи.

— Добре, — каже він, погладивши по голівці одного з хлоп'ят. — Бавитесь у війну?

— О ні, — відповідає малий, — ми змагаємось за мир.

Чоловік (до жінки). Я був дурний, що з тобою одружився...

Жінка. Та ти й досі дурний...

Чоловік. Е, ні, я вже вилікувався...

Жінка. То це, виходить, я тебе вилікувала.

Пацієнт (до лікаря). Пане докторе, як довго протриває це лікування?

Лікар. Як довго у вас вистачить грошей.

— Чи то правда, що поліція може заарештувати всякого на свою вподобу?

— Не на свою вподобу, а хто їй не до вподоби.

Панночка. Нічого б я не хотіла, тільки щоб Господь Бог дав був мені інший ніс!

Наймичка. Ой панночко, не грішіть: він же у вас і так не малий...

— Татусю, чи янголи мають вуса?

— Ні, синку.

— А чому ж мама казала на того пана з вусами, що приходив до нас, „мій янголику"?

Суддя (до підсудної). Як ви могли так зразу побити свого чоловіка, як він пізно повернувся з каварні? Треба ж було спочатку зробити невеличку заввагу...

Підсудна. Та я ж так і зробила...

Суддя. А саме?

Підсудна. Я спочатку кинула в нього виступцем (пантофлею), а потім уже горшком у голову.

— Чи правда, що жінки сильні в математиці?

— Не думаю. Моя жінка народилася 1916 року, а й досі вважає, що їй тільки 26 років.

Секретарка до розгніваного директора:

— Я вмію правильно писати, але я не фанатичка в цій справі...

Парасоль — це захист від дощу для однієї людини, а душ для двох осіб.

РОЗВАГА

ШАХОВА ЛОМИГОЛОВКА Ч. 3 (5 п.)

Склав Ю. К-ський

	Ї		СВО	Ї	ЛЮ	ДА	
		ВО	Ї	Ю	ПО	ВОС	
НЕ	ВРЕ		ГОС			БІТЬ	МО
	ЗА	БІТЬ	У		ЛЮ	ЛІТЬ	ТАН
М'Я		КРА	ТЕ			НЮ	
ТУ	ЛЮ			НУ	Ю		
			Ї	МІ			ТЯЖ
		НУ				КУ	

Ідучи ходами шахового офіцера (лявфера) і на переміну ходами шахового коника, скласти вірша з Шевченкового „Кобзаря", що в ньому поет закликає любити Україну.

Наша пошта

Читачці з Елізабету. Як це видно з передової статті нашого першого числа, ми з самого початку задумали наше видання як універсальне, тобто таке, що в ньому мав би бути тематично різноманітний матеріял, та ще й не тільки україно-знавчий. Зокрема в ньому мало бути й те, що Ви особливо хотіли б бачити — інформація про чужі літератури й переклади творів чужих письменників. Інформацію про чуже літературне й мистецьке життя ми по змозі подаємо, але в справі перекладів чужих письменників ми нахопились на непереборну перешкоду — високі гонорари, яких ми не можемо виплачувати.

Н. К-ч, Нью-Йорк. Щоб писати коломийки, треба знати, що ця форма вимагає певного розміру, певної кількости складів у рядках, а саме: перший і третій — по вісім складів, другий і четвертий — по шість. А в Вашій коломийці уже в першім чотиривірші це правило порушене — третій рядок має тільки сім складів. На жаль, у нашій замітці „Як вони фальшують українські народні пісні" (ч. 40 тижневика) трапилася друкарська помилка, бо надруковано, що „третій та четвертий рядки мають... по шість складів", тимчасом як треба було б написати „другий та четвертий". Просимо це місце виправити і надалі, пишучи коломийки, керуватися цим правилом. Тих коломийок, що Ви надіслали, з зазначеної причини друкувати не можна.

Ст. К-а, Клевланд. Ми вже писали Вам про наші труднощі в провадженні кутка загадок. Отже, тут немає ніякої „впертости" з нашого боку. Проте той факт, що в нас не було ні однієї загадки, якої б певна кількість учасників змагання не розв'язала б, не доводить нас до такого песимістичного висновку, як Вас. Ви самі належите до стовідсоткївців, і ми не розуміємо, чому Ви хочете відмовитись від участи в змаганні. Потримайтеся ще два з половиною місяці — і одержите нагороду.

БІБЛІОГРАФІЯ

Б. Барвінський. Назва „Україна" на Закарпатті. Вінніпеґ, 1952, ст. 16. Українська Вільна Академія Наук. Серія: народознавство. За редакцією Яр. Б. Рудницького. Ч. 4. Накладом Братства Карпатських Січовиків.

О. Севастіян Сабол, ЧСВВ. Першенство Папи і вселенські Собори. Слово Доброго Пастиря. Видавництво оо. Василіян у ЗДА. Рік III. Ч. 11. Листопад 1952 Нью-Йорк, 1952, ст. 36. Обкладинка роботи С. Гординського.

С. Ягодовський. Отрута в чарці. Слово Доброго Пастиря. Видавництво оо. Василіян у ЗДА. Рік III. Ч. 12. Грудень 1952. Обкладинка роботи С. Гординського Нью-Йорк, 1952, ст. 32

Визвольний Шлях. Суспільно-політичний місячник. Ч. 11 (62). Листопад 1952. Рік V. Лондон, 1952, ст. 40.

Редакція застерігає собі право 1) виправляти мову, 2) скорочувати надіслані рукописи і 3) взагалі робити зміни редакційного характеру.

Надсилані матеріяли мусять бути переписані на машинці, з одного боку аркуша, на доброму папері і через два інтервали (інтерлінії), а як від руки, то зовсім виразним письмом.